

УДК 37.091.2(410)

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ У СУЧАСНИХ ШКОЛАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Постоленко Ірина, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови та методики її навчання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0001-8533-8614

E-mail: postir80@yahoo.com

У статті розглянуто питання практичної реалізації освітніх програм у сучасних школах Великої Британії. Досліджено основні методологічні підходи до реалізації змісту навчальних предметів. Вивчено особливості організації педагогічного процесу під час вивчення предметів ядра і базових предметів у британських школах, а саме: англійська мова, математика, природознавство, мистецтво та дизайн, громадянство, технології та дизайн, географія, історія, ІКТ, сучасні іноземні мови, музика, фізичне виховання, особистісний та соціальний розвиток учнів, формування здорового способу життя, релігієзнавство.

***Ключові слова:** освітні програми; освітня діяльність; методологічні підходи; ключові етапи навчання; британські школяри; предмети ядра; базові предмети; позакласна та позашкільна робота.*

PRACTICAL IMPLEMENTATION OF EDUCATIONAL PROGRAMS IN MODERN SCHOOLS IN GREAT BRITAIN

Postolenko Iryna, PhD in Pedagogics, Associate Professor at English and Methodology Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0001-8533-8614

E-mail: postir80@yahoo.com

The article considers the practical implementation of educational programs in modern schools in Great Britain. The main methodological approaches to the implementation of the content of educational subjects are studied. The peculiarities of the organization of the pedagogical process during the study of core and basic subjects in British schools are studied in detail, namely, English, mathematics, science, art and design, citizenship, technology and design, geography, history, ICT, modern foreign languages, music, physical education, personal, social, health education, religious education. The pedagogical process in terms of the educational component, organization of extracurricular work with students is also analyzed. It is noted that the involvement of students in extracurricular activities helps to improve their academic performance. Students are mainly involved in the following activities: Dance, Drama, Life-saving, Swimming, Gymnastics, Athletics, Volleyball, Netball, Football, Badminton, Aerobics, Basketball. They also have the opportunity to attend science and mathematics clubs, computer clubs, languages and technology clubs, additional Mathematics groups, participate in the choir and the School Orchestra. Leisure clubs allow students to unite in common interests, engage in music, dance, theater, scouting, sports, games, design, decorative jewelry, and more. In their free time, students visit other schools, industrial enterprises, and farms. Students also have trips to the sea, local churches, art galleries, museums, theaters, etc. In addition, students participate in sports competitions not only among students in the school but also students of other schools in the county.

***Keywords:** educational programs; educational activity; methodological approaches; key stages of education; British schoolchildren; core subjects; basic subjects; extracurricular activities.*

Шлях світової та європейської інтеграції України зумовлює необхідність інтенсивних змін у політичному, економічному та соціальному житті нашої держави. Саме тому в останні роки приділяється значна увага реформам у галузі освіти, що спрямовані на досягнення рівня найкращих світових та європейських стандартів. Нині Україна працює над новою парадигмою освіти – орієнтацією на новий тип гуманістично-інноваційної освіти, її конкурентність у європейському та світовому просторах. Нашій молоді необхідно забезпечити захищеність, мобільність на ринку праці, здатність робити свідомий духовно-світоглядний вибір, опираючись на міцні і достатні знання, навички та компетентності.

Для того щоб розв'язати подібні проблеми, варто звернутися до закордонного педагогічного досвіду. Найціннішим є досвід країн, які є передовими в модернізації шкільного педагогічного процесу. Серед таких країн можемо виокремити Велику Британію.

Як свідчить аналіз наукової літератури, дослідженню окремих проблем організації освітнього процесу в школах Великої Британії присвятили свої дослідження відомі науковці. Питаннями навчання та виховання у британських школах займалися такі українські дослідники: Н. Авшенюк, Л. Березівська, Н. Бібік, О. Волошина, О. Демченко, М. Євтух, Н. Лавриченко, В. Лапчинська, О. Локшина, О. Мілютіна, Л. Пуховська, А. Сбруєва та ін. Серед західноєвропейських дослідників варто звернути увагу на С. Братана, Е. Кейда, К. Робінса, О. Петерса, які займалися дослідженням питання початкової та середньої освіти у Великій Британії.

Мета статті – визначити особливості практичної реалізації освітніх програм у школах Великої Британії на різних етапах навчання.

Практична реалізація освітніх програм у сучасних школах Великої Британії відбувається з оперттям на такі методологічні підходи: чітке поетапне структурування педагогічного процесу, добір форм і методів навчання з урахуванням специфіки навчальних предметів, поєднання лінійного (ступінове нарощування складності вивчення предмета і, як результат, ступінове нарощування знань), міждисциплінарного (набуття нових знань та навиків з опорою на різні навчальні предмети), проблемного (використання змісту набутих знань для розв'язання навчальних проблем) та компетентнісного (набір життєво необхідних умінь, які є важливими для навчання, кар'єри та особистісного розвитку індивідуума) підходів до реалізації змісту навчальних предметів. Покажемо особливості організації педагогічного процесу під час вивчення предметів ядра і базових предметів у британських школах.

Англійська мова (English). На всіх етапах навчання базується на чотирьох обов'язкових компонентах вивчення рідної мови: говорінні, аудіюванні, читанні та письмі. Проте складність вивчення англійської мови зростає поетапно. На першому етапі учні вчать правильно вимовляти слова, речення, будувати висловлювання; на другому етапі учні вчать імпровізувати та спілкуватися англійською мовою, складають діалоги, сценарії, драматизують п'єси [7]; на третьому та четвертому етапах – вчать правильно застосовувати мовні зразки в усному та писемному мовленні, формують граматичні, спелінгові та синтаксичні компетентності, а також уміння правильно спілкуватися, вчать критично сприймати мову [8]. Методи вивчення: проведення бесід, презентація ілюстрацій, виконання вправ, використання відеометоду; форми проведення: уроки, індивідуальні або групові форми навчання, робота в

лінгвафонному режимі [2, с. 77].

Математика (Mathematics). На першому етапі навчання учні вивчають цифри та способи оперування ними, на другому – вчать виконувати математичні задачі, приклади, рівняння [7], третій і четвертий етапи передбачають складніші завдання – вивчення алгебри, геометрії та статистики [8]. Методи вивчення: пояснення навчального матеріалу вчителем, бесіда, демонстрація ілюстрацій (графіків та діаграм), виконання завдань з математики (задач, прикладів, рівнянь), робота з книгами та таблицями; форми проведення: індивідуальні або групові, уроки, предметні гуртки [2, с. 77].

Природознавство (Science). На першому, ключовому, етапі навчання учні вивчають деякі природні явища, їхню взаємодію та вплив на людей; на другому етапі учні здійснюють спостереження за фізичними явищами, класифікують та порівнюють їх [7]; на третьому та четвертому етапах учнів навчають науково мислити і застосовувати набуті знання на практиці [8]. Методи вивчення: пояснення вчителя, розповіді учням про природні явища, використання демонстративних методів, ілюстрацій, лабораторного методу, навчальної праці, відеометоду; форми проведення: групові або індивідуальні, робота в лабораторії та на дослідних ділянках [1].

Мистецтво та дизайн (Art and design). На першому, ключовому, етапі британські учні лише ознайомлюються з видами мистецтва, візуально вивчають їх, на другому – здійснюють роботу над власними дизайнерськими проєктами [7], а на третьому – займаються індивідуальною креативною роботою, розвивають уяву, творчість, вчать оцінювати вироби мистецтва та дизайну [8]. Методи вивчення: розповідь учителя, спостереження за видами мистецтва, демонстрація витворів мистецтва учням, навчальна праця; форми організації навчальної діяльності: урок, індивідуально-групова (учні працюють групою), робота в майстерні, екскурсія в картинні галереї, музеї [9].

Громадянознавство (Citizenship). На першому етапі навчання учні ознайомлюються з нормами та правилами поведінки, на другому – вчать нести моральну та матеріальну відповідальність за власну поведінку і шкільне середовище [7], а на третьому та четвертому етапах завдання для учнів ускладнюються – британські учні вивчають права громадян, закони країни та характер взаємовідносин Великої Британії з Європейським Союзом, іншими країнами Європи, ООН та Північно-атлантичним Альянсом [8]. Методи вивчення: проведення дискусій, дебатів, бесід учнів з учителями, робота з ІКТ та масмедійними засобами; форми організації вивчення навчального предмета: урок, групова робота, рольові ігри, самостійна робота учнів, факультативи [11].

Технології та дизайн (Design and technology). На першому етапі навчання британські учні ознайомлюються з робочими інструментами, правилами безпеки роботи з ними, на другому етапі навчання учні вчать практично використовувати інструменти, розробляють дизайн [7], а на третьому етапі – аналізують предмети, вивчають специфіку їхнього використання [8]. Методи вивчення: проведення дискусій, бесід, обговорення діяльності школярів, практичної діяльності учнів у майстернях, використання ІКТ; форми організації вивчення навчальної дисципліни: індивідуальна або групова, робота в майстерні [2, с. 77].

Географія (Geography). На першому етапі навчання британські учні вивчають

різноманітні географічні назви, розміщення географічних об'єктів, на другому етапі – вчать працювати з мапами, глобусами, вивчають британський ландшафт [7], на третьому етапі навчання завдання для учнів ускладнюється – вони вивчають географічні системи та аналізують географічні проблеми [8]. Методи вивчення: розповіді вчителів, бесіди з учнями, методи демонстрації, ілюстрації, відеометод, робота з мапами та глобусами, використання ІКТ; форми проведення: уроки, екскурсії, перевага надається груповій роботі учнів [1].

Історія (History). На першому етапі навчання британські учні спочатку ознайомлюються з відомими особистостями та історичними подіями, на другому етапі вони вчать комплексно осмислювати політичні, економічні, технологічні, наукові, соціальні, релігійні, культурні та естетичні аспекти історичного процесу [7], на третьому етапі – учні досліджують історичні джерела, аналізують історію рідного краю [8]. Методи вивчення: розповіді вчителів, метод ілюстрації, використання ІКТ, дослідження історичних джерел, ведення записів зібраної інформації; форми проведення: уроки, екскурсії до історичних місць, музеїв та галерей, перевага надається груповій роботі учнів [11].

ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології) (ICT). На першому, ключовому, етапі навчання програмою передбачено опанування учнями комп'ютерного обладнання та програмного забезпечення; на другому етапі вивчення ІКТ учні ширше ознайомлюються з комп'ютерним інструментарієм, вчать використовувати ІКТ для розв'язання пізнавальних проблем, для глибшого осягнення отриманої інформації та адекватного її застосування, дискутувати щодо попередньо набутого досвіду застосування ІКТ, здійснювати комунікацію різними способами [7]; на третьому етапі – учні самостійно вчать користуватися комп'ютерними приладами та програмним забезпеченням; на четвертому етапі вивчення ІКТ учнів навчають бути конкурентоспроможними користувачами комп'ютерних технологій [8]. Методи вивчення: бесіда з учнями, робота з ІКТ, використання ілюстрацій, відеометоду; форми проведення: індивідуальні або групові, заняття в комп'ютерних класах, факультативи [2, с. 77].

Сучасні іноземні мови (Modern Foreign Languages (MFL)). На першому етапі навчання учні знайомляться з іноземними словами, їхнім значенням, специфікою вживання; на другому етапі учні читають автентичні тексти, вчать складати діалоги та ставити п'єси іноземними мовами [7]; на третьому етапі учні мають набути лінгвістичну та інтеркультурну компетентність [8]. Методи: робота з автентичними текстами, прослуховування записів текстів іноземною мовою, робота з ІКТ та словниками, робота з книгою, діалогічне і монологічне мовлення, розповіді, використання ілюстрацій, відеометоду, виконання вправ; форми проведення: групова або індивідуальна, урок, робота в мовній лабораторії, самостійна робота, факультативи [9].

Музика (Music). На першому і другому етапах навчання британські учні вчать виконувати пісні різних жанрів та грати на музичних інструментах [7], на третьому етапі вони вчать створювати та виконувати власні музичні твори [8]. Методи навчання: робота з музичними інструментами, діалогічне спілкування, розповіді про відомих композиторів та музичні твори, використання ІКТ та відеометоду; форми проведення занять з музики: індивідуальні або групові, уроки, робота в музичних лабораторіях, факультативи, творчі вечори [2, с. 77].

Фізичне виховання (Physical education). На першому етапі навчання британські учні запам'ятовують та повторюють елементарні рухи та вправи, які сприяють вдосконаленню координації рухів та поліпшують стан здоров'я; на другому етапі учні вдосконалюють здатність до танцювальної, гімнастичної та ігрової діяльності [7]; на третьому і четвертому (ключових) етапах відбувається формування фізичних компетентностей учнів, учнів навчають вести здоровий і активний спосіб життя [8].

Особистісний та соціальний розвиток учнів, формування здорового способу життя (Personal, social, health education). На першому етапі навчання передбачає опанування учнями найважливіших правил безпечної поведінки та розвиток базових навичок бути здоровими; на другому етапі навчання британські учні вивчають правила поведінки в школі, удома і суспільстві, формують почуття відповідальності [7]; на третьому і четвертому (ключових) етапах спостерігається ускладнення початкового матеріалу: до навчальної дисципліни **особистісний та соціальний розвиток учнів, формування здорового способу життя** додається економічна освіта (**Personal, social, health and economic education**) з метою підготовки учнів до професійної діяльності й формування в них здібностей керувати бізнесом [8]. Методи вивчення: проведення дискусій, дебатів, розповідей, використання ілюстрацій, відеометоду, рольових ігор; форми проведення: групові та індивідуальні, уроки, семінари, самостійна робота учнів [2, с. 77].

Релігієзнавство (Religious education). На першому етапі навчання передбачає ознайомлення учнів з християнством і ще якоюсь світовою релігією (на вибір); на другому етапі навчання учні продовжують вивчення християнства та ще двох релігій (буддизму та юдаїзму), вчать обговорювати релігійні та філософські питання [7]. На третьому та четвертому (ключових) етапах учні аналізують вплив релігії на життя людей, встановлюють походження релігійних понять та їхній історичний зв'язок з реальними подіями, розглядають релігії як морально-етичні системи [8]. Методи вивчення: проведення бесід, розповідей, диспутів на релігійні теми, робота з ІКТ, робота з книгою, використання ілюстрацій; форми проведення: групові та індивідуальні, уроки, семінари, факультативи, самостійна робота учнів [5, с. 122].

Розклад занять (time-table) є важливою передумовою успішного перебігу педагогічного процесу. Тому британські освітяни приділяють цій проблемі значну увагу. Розробляючи розклад занять, вони враховують такі чинники: загальну кількість часу, призначеного на вивчення окремих предметів, кількість навчальних тижнів та тривалість робочого дня у школі. Крім того, важливо враховувати кількість та якість підготовки вчителів, а також рівень забезпечення приміщеннями. До цієї роботи залучають батьків. Розкладом визначається: кількість годин навантаження, тривалість навчального дня, тривалість уроків, кількість та тривалість перерв між заняттями, головні форми й види занять з учнями, а також баланс між гуманітарними та природничо-математичними предметами [10].

Головні проблеми, на які звертають увагу британські науковці у проблемі розроблення розкладу: проблема розподілу часу на уроках, яка виникає в багатьох британських школах. Багато учнів вважають, що занадто багато часу на уроках витрачається на монологи вчителів, з метою пояснення навчального матеріалу, а на виконання завдань виділяється дуже мало часу. Звичайно, спочатку учні повинні зрозуміти навчальний матеріал, але їм необхідно надати достатньо часу для виконання практичних завдань. Проведення консультацій з учнями про розподіл часу на уроках

допомагає вчителям правильно розподілити урок на різні види діяльності. Значна кількість школярів стурбована тим, що для кращого розуміння нового навчального матеріалу на уроці їм бракує часу. Проблему також становлять учні, які працюють занадто повільно або занадто швидко на заняттях. Такі учні потребують індивідуального підходу з боку вчителів щодо організації їхньої роботи на уроці. Для того щоб розв'язати проблему оптимального використання навчального часу на уроках, потрібно надати учням більшої автономії. Гнучкий підхід до використання навчального часу школярами дасть змогу оптимізувати діяльність учнів в класно-урочний час [3, с. 147].

Наступною проблемою є раціональна організація навчального дня у школі. Важливим елементом у структуруванні навчального дня в школі є перерви між заняттями. Учні вбачають у них важливі та цікаві моменти шкільного життя, оскільки вони можуть вийти з шкільного приміщення на свіже повітря та погратися в різні ігри. Хоча досить часто під час перерв учні наштотвхуються на проблему залякування, або виникають обставини, які можуть негативно вплинути на поведінку учнів та їхнє здоров'я. Інколи під час перерв учні відчують нудьгу, їм зовсім не цікаво виходити на шкільне подвір'я. Тому вчителі постійно проводять з учнями консультації щодо того, як краще проводити час на перервах між заняттями [3, с. 145].

Деякі учні вважають, що тривалість навчального дня в школі потрібно скоротити, оскільки тривале перебування в школі позбавляє їх можливості відвідувати спортивні заняття та клуби дозвілля, особливо якщо вони проживають на віддалених від школи територіях. Хоча значна частина школярів, навпаки, прагне збільшити тривалість навчального дня для того, щоб виконати домашню роботу в школі, оскільки там вони отримують необхідну допомогу та засоби [3, с. 123].

На сучасному етапі працівники освіти й урядовці Великої Британії приділяють значну увагу виховній роботі, зокрема вони розробляють програми дозвілля для учнів, програми подорожей учнів, креативного розвитку учнів, догляду школярів за довір'ям, міжнародного обміну тощо [11]. У багатьох британських школах існують товариства, клуби, організації різного спрямування. Серед них можна виділити відоме британське товариство «Енто» («Ento»), яке підпорядковане школі святого Іво (St. Ivo School). «Енто» було засноване в 1957 році як таке, що надавало можливість учням відвідувати спеціальні заняття після уроків протягом тижня, такі заняття були введені в розклад. Під час цих занять учні збирали, зберігали та вивчали комах. Але згодом учні почали вивчати не лише комах, а й інших тварин [4].

Зоологічна колекція, яка належить товариству «Енто», містить понад п'ятдесят різних видів безхребетних, амфібій, рептилій та невелику кількість маленьких ссавців. Така колекція розташована поряд з Музеєм науки, її доглядають учні. Вони мають змогу не тільки піклуватися про тварин, а й вивчати їхню природу. Школярі з радістю відвідують подібні заняття, це і певна розвага для них, і дуже копітка робота. Учні можуть використовувати набуті ними знання в подальшому житті, роботі, кар'єрі.

Ще одним прикладом освітнього партнерства школи з іншими виховними організаціями є співробітництво з «Клубом зелених пальців» (Green Fingers Club) при школі святого Іво, який був створений 13 років тому і має на меті екологічну діяльність. Члени цього клубу доглядають за кроликами та свинями, які живуть на території школи, вони садять дерева та кущі, вирощують городину на продаж, що приносить прибуток кожного року близько 650 фунтів стерлінгів [12]. Учні доглядають шкільний сад, поле для гольфу.

Отже, у підсумку можемо зазначити, що реалізація освітніх програм у Великій Британії відбувається на основі чіткого поетапного структурування педагогічного процесу, добору форм і методів навчання з урахуванням специфіки навчальних предметів, а також поступового нарощування складності вивчення навчального предмета. Проблема розподілу часу на уроках, раціональної організації навчального дня в школі та тривалості навчального дня є надзвичайно актуальними. Важливим є залучення учнів до позакласної та позашкільної роботи, що сприяє підвищенню результатів їхньої успішності в навчанні. Учні залучені до різних позашкільних та позанавчальних видів діяльності, що допомагає їм розвиватися фізично, духовно, соціально, інтелектуально, а також розвивати лідерські якості та почуття обов'язку.

Перспективи подальших наукових розвідок у зазначеному напрямі вбачаємо у дослідженні практичної реалізації освітніх програм у коледжах та університетах Великої Британії, а здобутий позитивний досвід використати для вдосконалення системи освіти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bush M. *Beyond Adversity*. 2016. URL: <https://youngminds.org.uk/resources/policy/beyond-adversity/> (дата звернення: 14.09.2021).
2. Department for Education. *The Framework for the National Curriculum. A report by the Expert Panel for the National Curriculum review*. London: Department for Education, 2011. 77 p.
3. Extracurricular Activities. URL: http://school.discoveryeducation.com/parents/teacherlink/articles/extracurriculars_2.html (дата звернення: 26.08.2021).
4. London National Children's Bureau. URL: http://www.ncb.org.uk/about_us/aims_and_objectives.aspx (дата звернення: 5.09.2021).
5. National Curriculum. URL: <https://www.gov.uk/government/collections/national-curriculum> (дата звернення: 14.09.2021).
6. National Curriculum. URL: <https://www.gov.uk/national-curriculum> (дата звернення: 14.09.2021).
7. OFSTED. Special Education. URL: <http://www.archive.official-documents.co.uk/document/ofsted/sped/sped-05.htm> (дата звернення: 28.08.2021).
8. Smith M. K. "Club work", the encyclopedia of informal education. URL: <http://www.infed.org/association/clubwork.htm> (дата звернення: 26.08.2021).
9. YoungMinds. *Research for Wise Up campaign*. 2017. URL: <http://www.youngminds.org.uk/wiseup> (дата звернення: 14.09.2021).
10. Whitefield schools and centre. *Timetabling the Curriculum*. 2013. URL: <http://www.whitefield.org.uk/Policies/PupilProgress&CurriculumPolicies/> (дата звернення: 14.09.2021).

REFERENCES

1. Bush, M. (2016). *Beyond Adversity*. URL: <https://youngminds.org.uk/resources/policy/beyond-adversity/>
2. Department for Education. (2011). *The Framework for the National Curriculum. A report by the Expert Panel for the National Curriculum review*. London: Department for Education.
3. Extracurricular Activities. URL: http://school.discoveryeducation.com/parents/teacherlink/articles/extracurriculars_2.html
4. London National Children's Bureau. URL: http://www.ncb.org.uk/about_us/aims_and_objectives.aspx
5. National Curriculum. URL: <https://www.gov.uk/government/collections/national-curriculum>
6. National Curriculum. URL: <https://www.gov.uk/national-curriculum>
7. OFSTED. Special Education. URL: <http://www.archive.official-documents.co.uk/document/ofsted/sped/sped-05.htm>
8. Smith, M. K. "Club work", the encyclopedia of informal education. URL: <http://www.infed.org/association/clubwork.htm>
9. YoungMinds. (2017). *Research for Wise Up campaign*. URL: <http://www.youngminds.org.uk/wiseup>
10. Whitefield schools and centre. (2013). *Timetabling the Curriculum*. URL: <http://www.whitefield.org.uk/Policies/PupilProgress&CurriculumPolicies/>